

De theologie en haar knieval voor het neodarwinisme

Het neodarwinisme is in strijd met het gereformeerde geweten (en dat van overige orthodoxe stromingen) - een reactie op voorstellen van prof. Van den Brink om het neodarwinisme te accepteren binnen de theologie.

J. W. van Meerten

Zijn wij geschapen naar Gods beeld, of producten van een evolutieproces? Zijn Adam en Eva historische personen, of figuren uit de mythologie? Is er werkelijk een historische zondeval geweest, of is dit een fabeltje? Wat moeten we met het neodarwinisme? En mag deze filosofie het interpretatiekader worden voor het lezen van de Schrift, of moeten we de Bijbel lezen vanuit onze ervaringswerkelijkheid?

Binnen de Gereformeerde Bond is de discussie over ontstaansvragen weer in alle hevigheid losgebarsten. Dat is niet nieuw. In het Darwinjaar (2009) kwam er binnen de Bond al een stevige bezinning op gang over de vraag of het leven op aarde geschapen of geëvolueerd is.

Geëvolueerd

Prof. dr. G. van den Brink is onlangs benoemd tot hoogleraar theologie en wetenschap aan de Vrije Universiteit¹. Hij werd geïnterviewd voor het blad *Kontekstueel*. Daarin verwoordde Van den Brink zijn gedachten over zijn omgang met het neodarwinisme. Hij liet ook horen wat de plaats van Adam en Eva is in zijn theologie. Het ging in het interview vooral over vragen betreffende Genesis 2 en 3, de zondeval en wetenschap. Hij vertelt over de zondeval bijvoorbeeld:

‘De mens komt op uit het dierenrijk. Op een gegeven moment krijgt hij de keuze om te beantwoorden aan Gods roeping; hij krijgt

¹ Op 11 december 2015 hoopt hij om 15:45 zijn oratie te geven.

een moreel besef - het draait ook in Genesis 3 om deze 'kennis van goed en kwaad'. Maar dan maakt de mens de radicale keuze om tegen God te kiezen en het verkeerde spoor in te slaan. Het is dan weliswaar geen val vanuit een situatie van volmaakte heiligheid en rechtvaardigheid, maar het blijft wel een bewust nee-zeggen tegen God en Zijn bedoelingen. De mens koos om te blijven bij de agressie die hij heeft geërfd van dierlijke voorouders - terwijl het voor het eerst ook anders had gekund. Zo verloor hij zijn onschuld. Want voordat de mens tot Gods gemeenschap geroepen werd, was hij niet schuldig aan zijn agressieve neigingen. Waar geen wet is, is geen schuld, zegt Paulus'.²

Voor een reactie op dit interview leze men het artikel van prof. dr. W. van Vlastuin in hetzelfde nummer.³

Geschapen

Drs. A. J. Mensink, de huidige voorzitter van de Gereformeerde Bond, reageerde in het blad *De Waarheidsvriend* op voornoemd artikel van prof. dr. G. van den Brink. Hij bewandelt daarin hetzelfde spoor als prof. dr. W. van Vlastuin. Hij richt zich in het artikel op de hermeneutiek. Hij schrijft dat 'de uitleg van enkele schriftplaatsen' de uitleg van de hele Schrift raakt, en dat deze uitleg 'zich ook' moet 'verantwoorden tegenover de hele Schrift'.

Volgens hem roept de benadering van Van den Brink allerlei vragen op, bijvoorbeeld: hoe zit het met de zinloosheid en gebrokenheid van de schepping? Heeft God dit in Zijn Schepping geweven? Hij verwijst hierbij naar Romeinen 8:27. Verder bespreekt hij vragen over de goedheid van de schepping (Gen. 1:31), hoe God zou kunnen rusten van een onvolmaakt werk (Gen. 2:2), de verschillen tussen mensen en de dieren, over het beroep van Paulus in Romeinen 5 op een historische Adam, en de terechte vraag vanaf welk moment in Genesis het dan wel gaat om concrete historie. Hij heeft als doel 'met de bovenstaande vragen

² Hertog et al. (2015).

³ Vlastuin (2015). Merkwaardig is dat dit artikel geheel wordt genegeerd in de discussie.

dat aanvaarding van de evolutietheorie een andere (of zelfs tegenovergestelde) uitleg van schriftgedeelten vereist om niet in de gevreesde of-of-positie terecht te komen³. Zijn theologisch bezwaar ligt vooral in het volgende:

‘Wat ten diepste gebeurt in het harmoniemodel van dr. Van den Brink is dat de evolutiebiologie een verstaanskader van de Schrift geworden is. De Schrift moet uitgelegd worden op een manier die niet strijdig is met (bijvoorbeeld) de evolutiewetenschappen. Tekenend is Van den Brinks uitdrukking ‘dat zou goed passen bij de evolutietheorie’. De evolutietheorie is een hermeneutische sleutel geworden.’

De vraag is dan: hoe gaat Van den Brink om met de reformatorische grondregels bij het lezen van de Bijbel namelijk: de Schrift is haar eigen uitlegster?⁴

Knuppel in het hoenderhok

Het artikel van drs. A. J. Mensink was aanleiding voor een stroom van reacties uit alle hoeken van de christelijk Nederland. De eerste reactie op het artikel kwam van dr. K. van Bekkum, theoloog aan de Theologische Universiteit te Kampen.⁵ Deze reactie werd geplaatst op de website van het Reformatorisch Dagblad en in het Nederlands Dagblad. Volgens hem zou drs. A. J. Mensink als voorzitter van de Gereformeerde Bond een machtswoord hebben uitgesproken en moet er ruimte zijn voor prof. dr. Van den Brink om zijn theologie te beoefenen. Het artikel getuigt niet van bekendheid met geschriften van de genoemde personen, en de auteur doet net of er met het woord van Mensink iets nieuws is gezegd binnen de Gereformeerde Bond. Had dr. Van Bekkum zich verdiept in de verschillende visies van de

⁴ Voor de uitgebreide reactie zie: Mensink (2015a)

⁵ Dr. K. van Bekkum promoveerde in 2010 aan de Theologische Universiteit te Kampen op een proefschrift met als titel: *From Conquest to Coexistence. Ideology and Antiquarian Intent in the Historiography of Israel's Settlement in Canaan*. Het proefschrift riep veel negatieve reacties op, vooral waar het ging om Schriftgezag.

Gereformeerde Bond op de schepping, dan had hij een genuanceerder artikel geschreven. Zo liet bijvoorbeeld Johan Trip⁶, (*Werken aan Eenheid*), zien dat prof. dr. J. Kamphuis (1921-2011)⁷ niet zozeer tegen het scheppingsparadigma van creationisten was, maar vooral bezwaar maakte tegen het *bijbelgebruik* van dr. H. M. Morris.⁸ Het voorbeeld van slecht bijbelgebruik wat Kamphuis aanhaalt in *De Reformatie* kan ik als creationist van harte onderschrijven. Maar van slecht bijbelgebruik heb ik drs. A. J. Mensink in zijn stukken nog niet kunnen betichten. Wat Van Bekkum overigens niet vermeldt, is dat Kamphuis niets zag in een gemeenschappelijke afstamming van de mens uit de ‘lagere’ diersoorten. Daarom kan Kamphuis niet worden opgevoerd als voorstander van theïstisch evolutionistische denkbbeelden. Dr. Van Bekkum slaat op nog meer punten de plank mis. Lees daarvoor de bijdragen van dr. P. de Vries en het m.i. sterk hoofdredactioneel commentaar van W. B. Kranendonk.⁹

Dr. A. Flipse¹⁰, historicus aan de Vrije Universiteit, schreef ook een kort artikel in het Nederlands Dagblad. Hij erkent dat de discussie niet nieuw is binnen de gereformeerde gezindte. Flipse maakt echter geen onderscheid tussen scheppingsleer en scheppingsmodel.

Het grootste deel van de Gereformeerde Bond maakt deel uit van de bevindelijk-gereformeerde kring. Als ik voor deze kring spreek, zie je in de scheppingsleer in de meeste gevallen: (1) een schepping van zes dagen, (2) een historische zondeval, (3) een wereldwijde zondvloed, (4) het Noachidisch verbond, (5) de spraakverwarring te Babel, etc. Deze visie komt niet overwaaien uit Amerika, maar is te vinden in de geschriften van de (Nadere) Reformatoren, Middeleeuwse theologen en Kerkvaders.

⁶ Trip (2015).

⁷ Overigens geen Gereformeerde Bonder.

⁸ Kamphuis (1969).

⁹ Kranendonk (2015), Vries (H. de) (2015a) en Vries (M. J. de) (2015b).

¹⁰ Dr. A. Flipse promoveerde in 2014 aan de Vrije Universiteit op een proefschrift met als titel: *Christelijke wetenschap. Nederlandse rooms-katholieken en gereformeerden over de natuurwetenschap, 1880-1940*. Zie: Flipse (2014).

Anderzijds is daar het scheppingsmodel. Dit probeert de wereld om ons heen en hetgeen we waarnemen te verklaren binnen de kaders van de scheppingsleer. Deze komt ook niet overwaaien uit Amerika, al hebben Amerikaanse creationisten¹¹ wel hun invloed gehad in Nederland, maar dit is al eeuwenoud; zie hiervoor de Scriptural Geologists e.a.¹² Drs. Mensink heeft het echter niet gehad over het scheppingsmodel, maar over de scheppingsleer. Flipse noemt nog het falen van het door hem genoemde ‘wetenschappelijk creationisme’ en de triomf van het neodarwinisme. Er is bezwaar te maken tegen beide punten. Het scheppingsmodel heeft meer argumenten dan ooit en de triomf van het neodarwinisme valt te betwijfelen. Ik heb zowel levensbeschouwelijke als wetenschappelijke bezwaren tegen het neodarwinisme, maar het voert nu te ver om daarop in te gaan. Ook drs. J. E. Hoogerduijn is die mening toegedaan. In het Nederlands Dagblad van 8 april 2015 schrijft hij:

‘Hij (dr. Flipse, JvM) heeft het over het falen van het wetenschappelijk creationisme. In Duitsland, de VS en Australië is een serie creationistische instituten actief, met goed opgeleide wetenschappers. Hun studies laten zien dat je de natuurhistorische feiten verrassend goed kunt begrijpen wanneer je uitgaat van de korte, bijbelse chronologie. Ik zie daar weinig falen, maar veel zegenrijke ontwikkelingen. Als ergens sprake lijkt van falen, is het in de poging het bijbels wereldbeeld te verzoenen met de evolutietheorie.’¹³

Ook de reactie van dr. R. Fransen¹⁴ pleit voor de benadering van prof. dr. G. van den Brink. Dr. Fransen is er ook van overtuigd geraakt dat het neodarwinisme hele sterke papieren heeft. Daarnaast komt dr. Fransen weer met het bekende *argumentum ad*

¹¹ Denk aan de invloed van McCready Price en dr. Morris.

¹² Dr. Terry Mortenson heeft over dit onderwerp een indrukwekkend proefschrift geschreven. Zie: Mortenson (2004).

¹³ Hoogerduijn (2015).

¹⁴ Dr. R. Fransen promoveerde in 1994 aan de Universiteit van Utrecht op een proefschrift met als titel: *Tubular Lithium Handling in the Rat*.

populum van ‘vele christelijke wetenschappers’.¹⁵ De hoeveelheid aanhangers van een bepaalde filosofie zegt niets over het waarheidsgehalte ervan. Daarnaast zijn er ook genoeg christenen die langs de weg van theologie en wetenschap tot de conclusie zijn gekomen dat het neodarwinisme hele zwakke papieren heeft. Dan hebben we het niet over evolutie, want zelfs de meest eenvoudige creationist accepteert evolutie in de zin van verandering binnen soorten. Zelf ben ik het met dr. Todd C. Wood eens dat het neodarwinisme *naturalistisch* een heel sterke theorie is, maar daarmee nog niet juist is.¹⁶ En zelfs als je uitgaat van het *naturalisme* zitten er nog veel haken en ogen aan.¹⁷

Maar dat is helemaal niet het punt van het betoog van drs. Mensink. Het punt is: kan en mag het neodarwinisme de hermeneutische sleutel worden voor het verstaan van de Bijbel? Dr. Fransen onderstreept de vraag zelfs in zijn betoog door te schrijven dat de *evolutietheorie* een *doordenking* van teksten vraagt. Zo blijkt het neodarwinisme ook voor deze auteur de hermeneutische sleutel te zijn geworden. Dr. Fransen verlangt ten onrechte van drs. Mensink een naturalistische wetenschapsvisie. Je kunt ook zonder die wetenschapsvisie tot de theologische conclusie komen dat de weg van prof. Van den Brink onbegaanbaar en ontoegankelijk is. Dr. Fransen spreekt over de geloofsbelijdenis van Nicéa, waar hij volledig achter staat. Deze geloofsbelijdenis spreekt ook van God de Schepper. Je kunt hier inderdaad alle kanten mee op als je niet de achtergrond van dit credo kent. Maar weet dr. Fransen ook hoe de opstellers van dit credo over de schepping dachten? In navolging van de theologie van de Reformatie moet Mensink wel tegengas geven. Gods Woord is helder: God schiep de aarde in zes dagen, de mens is een speciale

¹⁵ Hier ben ik recent nog uitgebreid op ingegaan. Dr. Fransen heeft er niet op gereageerd en ik vraag me zelfs af of hij het gelezen heeft. Zie: Meerten (2015).

¹⁶ Wood (2009).

¹⁷ Voor onderbouwing van mijn creationistische bezwaren t.o.v. het neodarwinisme en een opbouw van een eigen creationistische biologie leze men: Borger (2009), Gitt (2006), Junker et al. (2010), Marks II et al. (2013), Meyer (2010), Meyer (2013), ReMine (1993), Sanford (2008), Soderia (2009), Wells (2011), Wood (2008), Wood et al. (2003).

scheppingsdaad van God en er is in het verleden een zondeval van het eerste mensenaar geweest.

In een column in *De Waarheidsvriend* reageerde prof. dr. F. A. van Lieburg (hoogleraar Nederlands Protestantisme aan de Vrije Universiteit) ook op de kwestie. Hij geeft aan bang te zijn dat de schepping-of-evolutie-kwestie als een sjibbolet gaat functioneren tussen orthodox en heterodox, en dat het daarmee de zoveelste strijd is binnen de roerige geschiedenis van het Nederlandse Protestantisme.¹⁸ Een terechte observatie als je het mij vraagt. Dr. B. J. Spruyt ging nog even door op het punt van Van Lieburg in een column in het Nederlands Dagblad. Hij heeft in zijn genuanceerde column het kernpunt goed begrepen:

‘Maar iedereen voelt aan dat het nieuwe debat verdergaat, omdat uiteindelijk de kwestie van het Schriftgezag aan de orde komt, en daarmee de vraag naar de uitgestrektheid van dat gezag en de ruimte voor immanente interpretatiekaders van de werkelijkheid. En daarmee weer de vraag in hoeverre die wetenschappelijke kaders een interpretatiekader voor de Schrift kunnen (en mogen, JvM) bieden.’

Hij verwijt creationisten van simplisme en deprimerende teksten, maar wordt hierin weinig concreet. Ook legt hij niet uit waarom creationistische argumenten die de Evangelische Omroep aandroeg niet meer voldoen en vooral schade hebben berokkend. Zonder concreet te zijn, blijven dergelijke uitspraken zonder waarde.¹⁹

Wat opvalt is dat in de reacties de belangrijkste vraag in het artikel, namelijk *de vraag of de evolutietheorie de hermeneutische sleutel is geworden*, niet wordt beantwoord. Ook wordt niet ingegaan op de andere terechte vragen van Mensink.

Knieval voor het neodarwinisme?

Nadat drs. Mensink een reactie gegeven heeft op het interview met prof. Van den Brink in *Kontekstueel* en er een stroom van

¹⁸ Lieburg (2015).

¹⁹ Spruyt (2015).

kritiek loskwam, schreef Van den Brink op 17 april 2015 in *De Waarheidsvriend* een reactie op het artikel van Mensink.²⁰ In het onderstaande stuk wil ik mijn reactie geven op het artikel van Van den Brink.²¹ In deze reactie worden ook de verschillende punten meegenomen die drs. Mensink geeft in zijn reactie op de repliek van prof. Van den Brink (*De Waarheidsvriend* d.d. 1 mei 2015).²² Voorlopig lijkt de discussie in *De Waarheidsvriend* daarmee ten einde.

Van den Brink begint met een goede toon en houding. Uiteraard betreurt hij de afwijzing van Mensink, maar hij is bereid om op de vragen in te gaan. In het artikel reageert hij overigens slechts zijdelings op de vragen, maar bevestigt vooral de stelling van Mensink dat het neodarwinisme zijn hermeneutische sleutel is geworden. Uit het stukje in *De Waarheidsvriend* blijkt vooral dat hij is gezwicht voor neodarwinistische wetenschappers, die stelden dat het onmogelijk is de evolutie te betwijfelen, omdat de aanwijzingen ervoor overweldigend zouden zijn.

De Baambruggegroep

In Baambrugge is het volgens prof. dr. G. van den Brink begonnen. Wat was de Baambruggegroep? Prof. dr. Cees Dekker schrijft daarover in zijn boek:

‘Samen met René (Van Woudenberg, JvM) vatte ik het plan op om landelijk een tiental gekwalificeerde christelijke wetenschappers bij elkaar te brengen om in besloten kring inhoudelijke discussies te voeren over onderwerpen als de evolutiebiologie, paleontologie, populatiegenetica, informatietheorie, sociologie, ID (Intelligent Design, JvM), de fijne afstemming van parameters in de kosmos, maar ook over scheppingstheologie, bijbelgezag en wetenschap vanuit

²⁰ Brink (2015).

²¹ Ik wil dit zo beknopt mogelijk doen. Maar met de woorden die Ouweneel van dr. K. Schilder aanhaalt, zal dit een zware dobber worden. Dr. K. Schilder schijnt eens gezegd te hebben dat één bladzijde tekst tien bladzijden kritische analyse vergen, en dat die tien weer honderd bladzijden weerlegging vergen. Zie: Ouweneel (2015).

²² Mensink (2015b).

theïstisch perspectief. Na de zomer ging deze ‘Baambruggegroep’ (genoemd naar de plek waar we samenkwamen in een sfeervolle schuur op het erf van de boerderij van René) van start met een keur van hoogleraren met expertises van astronomie tot moleculaire biologie tot theologie. De maandelijkse Baambruggediscussies waren buitengewoon stimulerend: het was inhoudelijk verrijkend, maar ook bemoedigend om geestverwanten te treffen. Het idee groeide om iets concreets te doen met de uitkomst van deze waardevolle discussies, in de vorm van de publicatie van een boek. Ronald (Meester, JvM), René en ik redigeerden vervolgens de bundel *Schitterend ongeluk of sporen van ontwerp*.²³

Uit de Baambruggegroeptdiscussies volgden nog twee boeken en zo ontstond er een trilogie. De boeken doorbladerend is te zien dat Van den Brink er vanaf het begin bij betrokken is geweest. Maar dan heeft hij ook de nodige scepsis t.o.v. het neodarwinisme meegemaakt. Binnen de groep bevonden zich namelijk, volgens medeorganisator Cees Dekker, ook enkele creationisten en ID’ers. Die zie ik niet snel stellen dat het neodarwinisme ‘betwijfelen onmogelijk is, omdat de aanwijzingen ervoor eenvoudig overweldigend zijn’. Maar dan volgt de vraag: waarom heeft Van den Brink de koers van de theïstisch evolutionisten (TE’ers) in Baambrugge gekozen en niet die van de ID’ers en/of de creationisten? Hij had ook een theologie kunnen doordenken die prima paste binnen Intelligent Design, of verder kunnen gaan met de theologie die creationisten al eeuwenlang doordenken. Volgens mij is er meer aan de hand dan Van den Brink in zijn artikel laat zien.

Trui met gaten

Prof. Van den Brink vergelijkt in zijn artikel de evolutietheorie met ‘een trui met gaten’. Drs. Mensink reageert heel toepasselijk hierop: ‘Een trui met gaten zou ik dus ook niet aan willen trekken, tenzij voor een sponsoroop. Gaten in truien hebben nooit de neiging vanzelf te dichten, wel om almaar groter te worden, totdat

²³ Dekker (2015a) blz. 328.

de trui uiteenvalt.’ Moet de theologie worden herzien door een trui met gaten? Zelf zou ik wachten tot de trui fatsoenlijk is gerepareerd voordat ik er mee rond zou lopen. Of loopt prof. Van den Brink inderdaad de sponsorloop voor het neodarwinisme? En geldt hier, zoals ds. A. M. Lindeboom destijds schreef, ‘de theologen gingen voorop’?²⁴ Theologen moeten niet zo snel de christelijke waarden van schepping, zondeval en zondvloed te koop zetten, want als het tegendeel blijkt, leidt het christelijk geloof schade. Uitverkoop houden wat betreft christelijke uitgangspunten is dus geen goed idee.²⁵ Van den Brink stelt in het vervolg terecht dat ‘de theologie ook werkelijk niet achter elke nieuwe wetenschappelijke theorie’ aan moet lopen, en ‘dat theorieën over de oorsprong van de mensheid inderdaad altijd aan verandering onderhevig zijn’. Maar waarom dan toch een poging het neodarwinisme binnen de christelijke theologie in te bouwen?

Daarnaast houdt prof. dr. Van den Brink in zijn huidige publicaties onvoldoende rekening met de reacties van de (Nadere) Reformatie op de (vroege) Verlichting. De filosofie van het neodarwinisme is in het verleden namelijk behoorlijk beïnvloed door de Verlichting. Alhoewel het *neodarwinisme* naturalistisch-wetenschappelijke wijzigingen en veranderingen heeft ondergaan, is de *filosofie* erachter toch hetzelfde gebleven. Tegen die filosofie is al eeuwenlang gestreden. De filosofie van gemeenschappelijke afstamming vind je zelfs al terug in het Griekse denken.²⁶ De kerkvaders hebben het ongetwijfeld ook over deze visie van ontstaan van leven gehad.²⁷ Waar vind je hun replieken terug in het betoog van prof. Van den Brink? Drs. A. J. Mensink noemde de weg van Van den Brink ‘onbegaanbaar en ontoegankelijk’. Daarin staat Mensink niet alleen: de geschiedenis leert ook dat de weg die prof. Van den Brink en consorten inslaan, onbegaanbaar en ontoegankelijk is. Al meer dan 150 jaar proberen aanhangers van

²⁴ Lindeboom (1987).

²⁵ Deze analogie komt van prof. dr. M. J. de Vries. Hij deed deze uitspraken naar aanleiding van een interview met het blad *Terdege* over zijn boek *God vinden*. Zie: *Kerkredactie* (2011), Vries (H. de)(2011) en Vries (M. J. de)(2011).

²⁶ Zie ook: Meerten (2015).

²⁷ Zie bijvoorbeeld het stuk van prof. dr. Zuiddam: Zuiddam (2014).

het compromis de Bijbel uit te leggen vanuit de filosofie van de gemeenschappelijke afstamming. Keer op keer strandt deze uitleg in een geforceerde ad-hoc-bijbelconstructie die de teksten geweld aan doet. Neem bijvoorbeeld de discussie over pre-adamieten (overigens al veel ouder dan de theorie van Darwin). De theorie van pre-adamieten is niet ontleend aan de Schrift. De Bijbel zegt dat Adam de eerste mens was, dat Eva de moeder aller levenden is en dat het menselijk geslacht uit één bloede is. De Schrift is duidelijk: Adam en Eva zijn ontstaan uit een directe scheppingsdaad van God. Maar desalniettemin is er toch een theorie van pre-adamieten ontwikkeld. Prof. dr. W. van Asselt schrijft:

‘Waren Adam en Eva de eerste mensen? Hoewel deze vraag gedurende vele eeuwen door joden, christenen en islamieten bevestigend werd beantwoord, waren er soms ook andere opvattingen in omloop. Voor het christendom kunnen we wijzen op de uit Bordeaux afkomstige ex-calvinist Isaac La Peyrère (1596-1676). Omstreeks het midden van de zeventiende eeuw presenteerde hij een theorie waarmee hij wilde aantonen dat er reeds mensen - mannen en vrouwen - vóór Adam en Eva hadden bestaan: de zogenaamde pre-adamieten. La Peyrère beschouwde Adam en Eva dus als laatkomers.’

De opvattingen van La Peyrère werden echter bestreden door de gereformeerde orthodoxie en als onbijbels beschouwd.²⁸ Bijvoorbeeld door Samuel Maresius (1599-1673), Gisbertus Voetius (1589-1676) en hun Geneefse collega Francesco Turretini (1623-1687). Maar ook andere gereformeerde auteurs hebben duidelijk laten weten het niet met La Peyrère's opvattingen eens te zijn. Al die ophef leidde tot de censuur van zijn boek *Praeadamitae*. Gisbertus Voetius heeft inzake het boek en de theorie van La Peyrère een aanklacht ingediend bij het Utrechtse stadsbestuur, sprekend namens zijn faculteit. Dit was de reden voor het

²⁸ Aalders (2013) blz. 61-67 en Livingstone (1987). Dr. Livingstone liet mij weten dat hij een nieuwere versie van het artikel geschreven heeft en als hoofdstuk opgenomen in zijn boek *Adam's Ancestors: Race, Religion and the Politics of Human Origins* uit 2008. Ik heb dat boek echter nog niet gelezen. Aalders en Livingstone gaan overigens summier in op de Nederlandse situatie.

stadsbestuur om het boek van La Peyrère in hun stad te verbieden. Deze censuur was aanleiding voor de Staten-Generaal van de Republiek der Verenigde Nederlanden om hetzelfde te doen.²⁹ Toch bleven de gedachten van Le Peyrère voortleven. Tot in de negentiende eeuw werd er over gesproken, bijvoorbeeld door de dogmaticus dr. Herman Bavinck in zijn *Gereformeerde Dogmatiek*. Veel argumenten en opvattingen uit het vroegere debat komen nu weer terug. Van Asselt merkt daarom op:

‘Ten slotte zij nog het merkwaardige feit vermeld dat de theorie van de pre-adamieten, die in het verleden zo nadrukkelijk veroordeeld werd door de protestantse orthodoxie, thans in evangelicale kringen - weliswaar in gepopulariseerde vorm - gebruikt wordt als strategie om de claims van de moderne wetenschap en de letterlijke betekenis van het scheppingsverhaal in de Bijbel te harmoniseren. Zo verklaarde in 1978 John R. W. Stott³⁰, toonaangevend theoloog van de oecumenische vleugel binnen de evangelicale beweging: ‘De aanvaarding van Adam en Eva als historische personen is niet in strijd met mijn geloof dat er duizenden jaren daarvoor meerdere vormen van pre-adamitische mensachtigen geleefd kunnen hebben. Volgens Stott is het voorstelbaar dat God uit deze ‘mensachtigen’ Adam schiep. Men zou deze ‘mensachtigen’ homo erectus of zelfs homo sapiens kunnen noemen, aldus Stott. Maar Adam was de eerste homo divinus, dat wil zeggen, de eerste mens geschapen naar Gods beeld. Het kan dus verkeren. Wat als ketterij begon, kan soms weer als orthodoxie eindigen.’³¹

Een oeroude discussie wordt ineens weer actueel. We zien dat in de kerk van de Reformatie de theologie van pre-adamieten altijd als ketterij is gezien. Gods Woord geeft geen aanwijzing voor pre-adamieten. Dit lieten de gereformeerde voormannen zien en dit laten de creationistische theologen ook nog steeds zien. *Dat* is ook het grote probleem wat ik heb met een theïstisch evolutionistische visie. Gods Woord geeft geen enkele aanwijzing om een

²⁹ Jorink (2002).

³⁰ Prof. dr. G. van den Brink wil zich o.a. in de lijn van John R. W. Stott begeven. Zie: Brink (2015).

³¹ Asselt (2005).

compromis te maken tussen de gemeenschappelijke afstamming van mensen en diersoorten met het scheppingsverhaal. Het neodarwinisme is echter *de* hermeneutische sleutel geworden. Waar is de zelfstandigheid van de theologie gebleven? Waarom moeten we het neodarwinisme inpassen in de theologie? Van den Brink heeft het over gevestigde kennis. Hij trekt de vergelijking tussen de zwaartekrachtwet van Newton en de evolutietheorie. Hij heeft gelijk, in die zin dat evolutie (in de zin van variatie en adaptatie) net zo feitelijk is als de zwaartekracht: dat zijn ervaringsgegevens. Ook heeft hij gelijk als hij schrijft dat verder zal blijken dat alles nog ingewikkelder ligt en het niet zo eenvoudig is om de werkelijkheid te gieten in een wetenschappelijk model. Hij heeft ook gelijk als hij stelt dat dit te meer reden zal zijn om ons te verwonderen over Gods grootheid.

Maar het stukje is misleidend. De wetenschappelijke discussie tussen creationisten en naturalisten speelt zich immers niet af rond de vraag of er evolutie plaatsvindt. Dat staat voor zowel creationisten als naturalisten buiten kijf: soorten evolueren. De discussie speelt zich af tussen het polyfyletische ontstaansmodel (ook wel scheppingsmodel genoemd) en het monofyletische ontstaansmodel (ook wel neodarwinisme genoemd). Beide modellen zijn een extrapolatie van de gegevens. Creationisten accepteren dus net als andere mensen de zwaartekrachtwet én de wetten van evolutie. De kern van de zaak, dat er evolutie plaatsvindt, zal dus inderdaad niet teruggedraaid worden. Maar het draait in deze discussie niet om die genoemde kern. Het gaat om het inpassen van de extrapolatie; hoe goed die *naturalistisch* ook in elkaar steekt, van het neodarwinisme binnen de theologie. En *dat* is een van de discussiepunten in het debat tussen creationisten en theïstisch evolutionisten.

Nederlandse Geloofsbelijdenis

Wie probeert als theïstisch evolutionist de Nederlandse Geloofsbelijdenis aan zijn kant te krijgen, negeert de andere artikelen in deze belijdenis. Hier heb ik het in het verleden al over gehad. Ik schreef toen:

‘Allereerst moeten we kijken of de interpretatie van de natuur volgens de NGB evenveel waarde heeft als de leer van de Schrift. Deze stelling wordt in artikel 3 en 7 aangevochten. Artikel 3 stelt met de woorden van de apostel Petrus dat ‘dit Woord Gods niet is gezonden, noch voortgebracht door den wil eens mensen, maar de heilige mensen Gods, van den Heilige Geest gedreven zijnde, hebben (het) gesproken’. Deze schriften krijgen van de NGB de naam ‘heilige en goddelijke Schriften’. Artikel 7 stelt dat het verboden is van het Woord Gods iets toe of af te doen. Volgens dit artikel blijkt hieruit dat de leer daarvan (het Woord Gods) zeer volmaakt en in alle manieren volkomen is. Daarom mag men volgens dit artikel ‘gener mensen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, gelijkstellen met de goddelijke Schriften, noch de gewoonte met de waarheid Gods (want de waarheid is boven alles), noch de grote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden of personen, noch de conciliën, decreten of besluiten; want alle mensen zijn uit zichzelf leugenaars en ijdelers dan de ijdelheid zelve.’³²

Drs. A. J. Mensink schrijft in dit verband dat het maar de vraag is ‘of dit de intentie van Guido de Brès is geweest en of wij dit dus in zijn belijdenis mogen lezen. Enerzijds sluit artikel 2 aan op artikel 1 door te vragen naar de middelen waardoor wij God als zodanig kennen. Artikel 2 gaat dus om godskennis. Uit het boek van de natuur leren wij ‘Zijn eeuwige kracht en goddelijkheid kennen’, waardoor de mens alle verontschuldiging ontnomen is. Anderzijds staat in artikel 2 het boek der natuur niet los van het tweede boek, de Heilige Schrift. Deze boeken kunnen niet los van elkaar gelezen worden en ze kunnen elkaar zeker niet tegenspreken. De Brès gaf geen *carte blanche* aan de natuurwetenschappen, zodat een evolutietheorie ons kennis over God zou verschaffen die ons in de Schrift niet gegeven wordt. Het lijkt me ook aanvechtbaar dat De Brès gesuggereerd zou hebben dat we de Bijbel voor de zaligheid ontvangen en de andere kennis uit de wetenschappen opdoen. Artikel 2 leert ons dat we het boek der natuur en de Bijbel samen moeten lezen. De seculiere wetenschap heeft het eerste boek helemaal losgemaakt van het tweede. De vraag is of dát in Baambrugge gebeurde. Met als gevolg dat er voor theologen niets

³² Meerten (2014a).

anders op schijnt te zitten dan in hun uitleg van het tweede boek de uitleggers van het eerste boek te volgen. Terwijl De Brès het omgekeerde bedoeld zal hebben. Ik pleit er daarom ook voor om uit artikel 2 meer apologetische en missionaire uitdaging te putten dan natuurwetenschappelijke'.³³ Gods Woord en Gods Vinger kunnen inderdaad niet met elkaar in tegenspraak zijn. De vraag is wat het hoogste gezag krijgt. De Schrift of onze interpretatie van de werkelijkheid. De NGB is hier heel duidelijk over: de Schrift. De Bijbel is geen wetenschappelijk handboek, maar wat doen wij met de naturalistische wetenschap als deze de Bijbel lijnrecht tegensprekt?³⁴ Gaan we dan de teksten zo verdraaien zodat ze op de een of andere manier wél passen? Heeft de Bijbel dan nog wel het hoogste gezag, of is het neodarwinisme bepalend hoe de Bijbel gelezen moet worden? Maar hoe zit het dan met Petrus' woorden over de vastheid van Gods Woord?

Geocentrisme: het bijbelse wereldbeeld?

Volgens prof. Van den Brink is de Bijbel geschreven met gebruikmaking van het destijds gangbare wereldbeeld, namelijk het geocentrisme. Het is echter de vraag of de Bijbel een (geocentrisch) wereldbeeld leert of een ervaringsbeeld schetst. Volgens dr. C. Houtman, die een proefschrift over de voorstellingen van het oude Israël omtrent de kosmos verdedigde, kende de Schrift geen wereldbeeld. Hij schrijft op bladzijde 195:

'Het OT kent geen wereldbeeld. Met deze uitspraak bedoelen zij niet alleen te zeggen dat het OT het woord en het begrip 'wereldbeeld' niet kent, maar bovenal ook dat de zaak aan het OT vreemd is. Het is o.i. niet mogelijk om op basis van de gegevens die het OT ons aanreikt de conclusie te trekken dat onder het Oude Israël een algemeen aanvaarde, systematisch opgebouwde theorie over het ontstaan, de opbouw en de inrichting van de mensomringende kosmos in al zijn onderdelen bestaan heeft.'³⁵

³³ Mensink (2015b).

³⁴ Bijvoorbeeld als het gaat om het ontstaan van de mensheid.

³⁵ Houtman (1974). Prof. dr. M. J. Paul volgt hem hierin. Zie: Paul (2010).

Zelf neem ik ook stelling tegen de idee dat het Oude Testament een wetenschappelijk (geocentrisch) wereldbeeld leert. Ik schaar mij achter de opvatting dat de Schrift een ervaringsbeeld schetst. Dit is een eeuwenoude uitleg en niet een of andere moderne creationistische uitvinding. William Whiston schrijft dat in 1755 al in zijn boek *A New Theory of the Earth*. Op bladzijde 19-21 geeft hij een uitgebreide onderbouwing die we kunnen samenvatten als: de Bijbel leert geen geocentrisch systeem van een filosoof, maar geeft een ervaringsbeeld van de meest eenvoudige boer.³⁶ Ook Calvijn schrijft in zijn commentaar op Genesis over het ervaringsbeeld:

‘Wanneer een sterrenkundige de juiste afmeting zoekt van sterren, dan zal hij bevinden, dat de maan kleiner is dan Saturnus. Maar dit is verborgen en voor ’t oog schijnt het anders te zijn. Mozes heeft zich daarom meer gericht naar het gewone gebruik. Want als de Heere op de eene of andere wijze de hand naar ons uitstrekt en maakt, dat wij den glans van zon en maan genieten, welk eene ondankbaarheid zou het dan zijn, om zelfs voor de ervaring voortdurend het oog te sluiten.’³⁷

Als we erkennen dat de Schrift geen wereldbeeld kent maar een ervaringsbeeld schetst, wordt de uitleg van deze tekst minder problematisch. De ervaring van Jozua was immers dat de zon stil stond, en de maan ook. Het Bijbelcommentaar van de Studiebijbel Oude Testament geeft het volgende commentaar bij dit hoofdstuk en spreekt daarbij in de ervaring van Jozua:

‘Het is aannemelijk dat Jozua de beide hemellichamen ziet wanneer hij deze woorden uitspreekt. Dit kan wanneer hij tussen beide plaatsen in staat, bijvoorbeeld in Bet-Choron. Hij ziet dan de zon in het westen en de maan in het oosten, een verschijnsel dat ook tegenwoordig nog kan worden waargenomen in de ochtend.’³⁸

³⁶ Whiston (1755), blz. 19-21. Deze bron wordt ook aangehaald in het boek *Werelden in botsing* van Immanuel Velikovsky, maar het citaat is dan minder lang en tevens vrij in het Nederlands vertaald. Zie: Velikovsky (1975), blz. 58.

³⁷ Calvijn (2004), blz. 39.

³⁸ Paul et al. (2006), blz. 113.

Als uit Jozua 10:12 moet blijken dat de Bijbel een geocentrisch wereldbeeld leert, dan zijn ook wij allemaal geocentristen. Wij zeggen dat de zon opkomt en ondergaat. Stel dat ik bijvoorbeeld in Den Helder 's avonds thuiskom na een strandwandeling en dan tegen mijn vrouw zeg dat ik de zon in de zee heb zien zakken. Dan zal ze mij niet met behulp van allerlei wetmatigheden gaan uitleggen waarom mijn bewering natuurkundig gezien niet zou kloppen. Of om met drs. Mensink te spreken: 'Toch zeggen wij in 2015 nog steeds dat de zon opkomt en ondergaat - zo vreemd is Jozua's uitroep dus niet.'³⁹ Prof. Van den Brink zal daarom zijn stelling met argumenten moeten verdedigen of en waarom de Bijbel een wereldbeeld leert. Welke natuurwetenschappelijke consequenties er aan de zon-en-maan-stilstand zitten, is niet de bedoeling van dit tekstgedeelte, want de Bijbel is geen natuurwetenschappelijk handboek. Binnen een scheppingsmodel zou het interessant zijn dit uit te zoeken, zoals dat ook gebeurt binnen creationistische kringen met al dan niet goede oplossingen.⁴⁰ Maar binnen een scheppingsleer is dit te zien als een wonder én een ervaring van Jozua en de Israëlieten.

Voetius

Prof. Van den Brink spreekt over prof. dr. Gisbertus Voetius (1589-1676) en zijn geocentrisch wereldbeeld. Voetius waarschuwde krachtig tegen het heliocentrisme en was een krachtig verdediger van het geocentrisme.⁴¹ Prof. dr. Rienk Vermij schrijft hierover:

'Het lijkt geen twijfel dat Voetius het neo-aristotelianisme vooral introduceerde als een systeem om de zuiverheid te beschermen van

³⁹ Mensink (2015b).

⁴⁰ Zie bijvoorbeeld: Akers (1979), Grigg (1997), Thompson (1991). En er zijn er nog meer te noemen. Overigens geven Paul et al. (2006) op blz. 123-127 ook een mooi overzicht.

⁴¹ Ik heb niet alle werken van Voetius gelezen, dus ik weet niet of hij daarin stellig het geocentrisme aanhangt, maar laten we aannemen dat Van den Brink dat wel gedaan heeft.

het Hervormde dogma, en als een muur om de aanvallen van allerlei ketteren en ongelovigen af te slaan. Het aanvallen van de filosofische vooronderstellingen van het hele systeem stond daarom gelijk aan het aanvallen van de zuiverheid van het geloof zelf.⁴²

Maar met Voetius als voorbeeld schiet Van den Brink zichzelf in de voet. De zaak van Voetius is juist een waarschuwing voor Van den Brink om geen wetenschappelijke theorieën en wereldbeelden in de Bijbel in te passen.⁴³ Zoals Voetius geen afstand kon nemen van het geocentrische wereldbeeld, zo kan Van den Brink geen afstand nemen van het neodarwinisme. Zoals voor prof. Voetius het aristotelische wereldbeeld de ‘hermeneutische sleutel’ voor het lezen van de Schrift was, zo is het neodarwinisme de ‘hermeneutische sleutel’ geworden voor prof. Van den Brink. Het inpassen van beide theorieën is niet houdbaar. Dit leidt tot grote problemen binnen de bijbeltekst (zie verderop in de bespreking van dit artikel) en zal op termijn zelfs moeten worden verworpen. Het is namelijk altijd mogelijk dat het neodarwinisme en het huidige natuurwetenschappelijke wereldbeeld worden vervangen door een nieuwe wetenschappelijke theorie en wereldbeeld, zoals het geocentrisme in de dagen van Voetius vervangen werd door het heliocentrisme. Het lijkt erop dat de geschiedenis zich gaat herhalen, maar nu niet in aristotelische zin maar door het neodarwinistische mensbeeld.

Nogmaals, de Bijbel leert geen wetenschappelijk wereldbeeld, maar schetst een ervaringsbeeld. Daardoor kan het meest eenvoudige schepsel God en de wereld die Hij gemaakt heeft, kennen. Het citaat van Vermij is overigens heel actueel. Toen sprekers op een door mij georganiseerd symposium het neodarwinisme bekritiseerden, en stelden dat het christelijk geloof zich niet laat rijmen met het neodarwinisme, stond dat volgens sommigen gelijk aan het verdachtmaken van medechristenen en het twijfelen aan hun staat voor de eeuwigheid. Maar het

⁴² Vermij (2002) blz. 161.

⁴³ Overigens heb ik veel waardering voor het werk van Voetius en vooral waar hij stond in de Cartesiaanse debatten, maar dat neemt niet weg dat ik het oneens ben met zijn inpassing van het aristotelische wereldbeeld.

aristoteliaanse wereldbeeld en het neodarwinisme mogen worden betwijfeld, omdat het filosofieën zijn. Het betwijfelen van deze filosofieën is niet gelijk aan het verdacht maken van de aanhanger ervan. Het oordeel over de staat van personen kunnen we gelukkig aan onze eeuwige God overlaten.

Theïstische evolutie

Is het gedoe over evolutie allemaal onzin? Nee, ik juich het van harte toe om onszelf als wetenschappers en gelovigen te verdiepen in Gods schepping en ook te kijken hoe soorten zich kunnen aanpassen aan hun omgeving en binnen die omgeving kunnen 'evolueren'. Maar het kaf moet wel van het koren worden gescheiden. Evolutie is waar; neodarwinisme is echter een extrapolatie van de gegevens. Daarbij is het neodarwinisme in strijd met de historiciteit van de Schrift. Daarom moeten wij jongeren inderdaad serieus bij de hand nemen, maar niet door water bij de wijn te doen - dat leidt vaak tot vrijzinnigheid en ongelof. Maar we moeten hen de bijbelse scheppingsleer duidelijk en geduldig uitleggen.

Een compromis met het neodarwinisme lijkt aantrekkelijk - je bent namelijk van een hoop naturalistisch gezeur af. Dat gemak brengt echter meer theologische problemen met zich mee, waarbij de gevolgen nog niet te overzien zullen zijn. Daarom zou ik graag willen zien dat prof. Van den Brink wat uitgebreider ingaat op de vragen van drs. Mensink. Hoe wil Van den Brink - zowel theologisch als naturalistisch-wetenschappelijk - gaan verdedigen welke hominiden wel naar Gods beeld zijn geschapen en welke niet? Waar ligt de overgang in het door hem genoemde proces en hoe kunnen we die objectiveren? Of blijft het bij een theoretische ad-hoc-constructie zonder verantwoording? Hoe zit het met de staat der rechtheid?

Volgens Van den Brink gaan Genesis 2 en 3 over het begin van de mensheidsgeschiedenis, maar wordt deze geschiedenis beeldend weergegeven. Maar hoe denkt Van den Brink dan over het werkverbond, gesloten met Adam? Gaat hij net zo ver als predikant Johannes Vlak door te stellen dat het werkverbond nooit

bestaan heeft en dus ook Adams zonde nooit aan zijn nakomelingen kan worden toegerekend? Als het werkverbond geen feit is, dan is er ook geen erfzonde.⁴⁴ Maar leidt de ontkenning van het werkverbond niet tot problemen met het genadeverbond? Hoe denkt Van den Brink over de zogenoemde neonomianen, die samen met Vlak het bovengenoemde beweerden? De leringen van de neonomianen zijn terecht door de opstellers van de Vijf Walcherse Artikelen van 1693 aangepakt. Of is nu net dat stukje van Genesis 2 en 3 wél feitelijke informatie en kan het werkverbond blijven bestaan? Hoe gaat Van den Brink dan bepalen wat wel feitelijk is en wat beeldend zou moeten zijn? Of kan Van den Brink dat niet en moet het neodarwinisme dat bepalen? Probeert Van den Brink hier niet de verschijnselen te redden om koste wat kost het neodarwinisme in te passen in de theologie?

Daarnaast stelt Van den Brink dat Paulus in Romeinen 5 alleen de geestelijke dood bedoelt die door de zonde in de wereld is gekomen. Maar waarom moest Christus dan de lichamelijke dood sterven en de dood overwinnen als deze inherent is aan de schepping? Drs. ing. P. L. D. Visser schrijft:

‘Maar vervliegt het werk van Christus dan niet tot een ijle geestelijke sfeer? Kan dat overeind blijven in het licht van wat Johannes en Paulus schrijven, als ze wijzen op Christus’ lichamelijke vleeswording (1 Joh. 4:3) en de lichamelijke opstanding (1 Kor. 15:22)? Moest Christus dan eigenlijk ook wel de biologische dood onder al die lichamelijke pijnen sterven, als die niet samenhang met onze zondeval?’⁴⁵

Prof. Van den Brink heeft het over Oosterhoff, maar hoe reageert hij dan op het onderstaande citaat van collega, wijlen drs. Exalto?

‘Het gaat te ver om de theologiebeoefening als zodanig te verwerpen (gelijk sommige tegenstanders van Oosterhoff schijnen te

⁴⁴ Moerkerken (1988).

⁴⁵ Visser (2015).

doen), maar wel mag ze slechts gewetensvol worden bedreven. Al is Oosterhoff in de verste verte niet met Kuitert te vergelijken, wel heeft hij naar ons oordeel de wissels omgegooid. Door van symboliek te spreken daar waar de Schrift zelf er niet de minste aanleiding toe geeft, heeft hij zich buiten de wettige exegese van Genesis 2 en 3 gesteld. Hier zullen op den duur andere afwijkingen uit moeten voortvloeien, is het niet bij hemzelf dan bij zijn leerlingen. Trouwens, al door hem zelf wordt 's mensen erfschuld ontkend. Wanneer in het boek Openbaring kennelijk op een symbolische wijze over de slang, het paradijs, enz. gesproken wordt, dan geeft dat nog niet het recht om, gelijk Oosterhoff doet, deze symbolische wijze van spreken ook aan het paradijsverhaal op te dringen. De taal waarin de auteur van Genesis spreekt is duidelijk een niet-symbolische, en hetzelfde is het geval met de manier waarop Paulus in zijn brieven spreekt over Adam en Eva, de slang en het paradijs, en de val van de mens. Genesis 2 en 3 dienen zich aan als een historische beschrijving en zo heeft ook Paulus het opgevat; hier mag men niet van afwijken. Oosterhoff dwaalt in de grondbeginselen van de gereformeerde hermeneutiek (uitlegkunde).⁴⁶

Oosterhoff kreeg dus flinke kritiek te verduren uit de hoek van de Gereformeerd Vrijgemaakte kerken en kerken van de Gereformeerde Bond. Ook kreeg hij binnen zijn eigen kerkgenootschap kritiek. Het blad *Bewaar het pand* wijdde een twintigtal artikelen aan de kwestie. Graag zou ik zien hoe prof. dr. Van den Brink, die zichzelf opwerpt als verdediger van de these, zou reageren op deze artikelen. Als het gaat om Adam en de zondeval komt dr. M. Klaassen terecht tot de volgende conclusie:

‘Wie Adam laat vallen, veroorzaakt een domino-effect waarbij de hele verlossingsleer losgeweekt wordt uit het Bijbelse kader. Daarom: in plaats van Adam te laten vallen, kan hij beter blijven staan. Vallen doet hij toch wel. Maar dat kan hij alleen als hij ooit (be)stond. Zo wordt de Schrift het meest recht gedaan en is de komst van die andere Adam, Jezus Christus, het meest inzichtelijk. Want het blijft staan: ‘Adam niet geleerd, is Christus niet begeerd.’⁴⁷

⁴⁶ Exalto (1973).

⁴⁷ Klaassen (2015).

Grensoverschrijding

Ik ben het van harte met prof. Van den Brink eens dat creationisten en theïstisch evolutionisten de wacht moeten betrekken bij grensoverschrijdingen die vanuit de naturalistische wetenschap vaak plaatsvinden. Het inpassen van het neodarwinisme is zo'n grensoverschrijding. Namelijk: volgens hem is neodarwinisme waar en de theologen moeten maar uitzoeken hoe ze dat inpassen. Een citaat van dr. H. A. Hofman uit 1988 blijkt dan ineens weer actueel:

‘Ook mag niemand tornen aan de resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Het is bijvoorbeeld bijna intellectuele zelfmoord om zich tegen de evolutietheorie te keren. Wie dit waagt, wordt onmiddellijk voor bijbels fundamentalist aangezien, en dat is dan een ander woord voor ‘achterlijk’. Het is tegenwoordig voldoende om je zin te beginnen met de woorden: ‘Wetenschappelijk is aangetoond dat (...)’, en de discussie verstomt.’⁴⁸

Binnen het vakgebied theologie heeft een naturalistisch evolutiebioloog (waarvan de meeste hoogleraren atheïst zijn) echter niets te zeggen. Als een naturalist wat moet zeggen over God dan kan hij dat namelijk niet naturalistisch doen, omdat hij God buiten de wetenschap heeft geplaatst. Theologie moet daarom de wacht betrekken bij deze grensoverschrijdingen. Zo niet, dan zal ook God nog uit de theologie verdwijnen, en dat is een *contradictio in terminis*.

Natuurwetten

Op basis van het neodarwinisme wijst prof. Van den Brink het wonder van een zesdaagse schepping door God en een feitelijke zondeval af. Hij vergelijkt het neodarwinisme ten onrechte met de zwaartekrachtwet van Newton. Nu we het over natuurwetten hebben, kunnen we nog wel even doorgaan. Als hij consequent is, zal hij namelijk ook het wonder van de drijvende bijl op grond van

⁴⁸ Hofman (1988).

de wet van Archimedes afwijzen, en het wonder van de hemelvaart op grond van de wetten van Newton. Maar ik geloof dat hier de woorden van wijlen drs. A. Vergunst gelden:

‘Deze strijd heeft al zovele malen de gemeente Gods beroerd en in de loop van de eeuwen zien wij de mens telkenmale pogen, in onderscheidene stukken van ons geloof, daaruit te werpen, wat hij niet begrijpen kan. Trachtend daarmee onze geloofsleer tot een begripsleer te maken en met zijn verstand te beoordelen hetgeen waarheid en geen waarheid zij. Niets is de kerk meer schadelijk, dan dat het menselijke verstand Gods geopenbaarde waarheid overheersen wil en zo de kracht van de waarheid wil tenietdoen. Wij mogen en moeten niet boven het Woord, maar onder het Woord staan. Dat gehele Woord is waarheid, niet omdat ik het begrijp, maar omdat God het geopenbaard heeft.’⁴⁹

De vraag aan Van den Brink: waarom kan de schepping geen scheppings*wonder* blijven en moet het koste wat kost naturalistisch worden verklaard?⁵⁰

Ten slotte

Hoe had Van den Brink t.o.v. de Baambruggegroep kunnen staan? Allereerst zou de theologie zichzelf serieus moeten nemen. Dat is in het verleden gebeurd en dat kan nu nog steeds. Als tweede moeten we een theologie bedrijven binnen de kaders van de Schrift. Ds. C. Harinck schreef ooit in het kerkelijk weekblad *De Saambinder* over de (moderne) theologie het volgende, waarmee ik wil afsluiten:

‘Voor een theologie die buiten de Schrift om bedreven wordt, is er geen toekomst. Wie buiten de Schrift om theoloog wil zijn, moet zich op den duur van het ware christelijke geloof afwenden en scheidt een theologie van eigen maaksel. Dit geldt niet alleen voor prof. Kuitert (want daar ging het in het artikel over, JvM), maar voor ieder die zich

⁴⁹ Vergunst (2015). Hij heeft het hier overigens over het opstandingsverhaal.

⁵⁰ We hebben het niet over de ontwikkeling vanuit de schepping. Deze mag onderzocht worden, dat is zelfs een scheppingsopdracht.

op welke wijze dan ook afwendt van het Woord van de levende God. Men kan immers ook ontsporen aan de rechterkant, door het creëren van een godsdienst die niet met de Schrift overeenstemt. Er is maar één openbaring van God en die is vastgelegd in Zijn Woord. Indien wij dat verlaten, wat wijsheid zullen wij dan nog hebben?⁵¹

Tot slot meen ik te kunnen voorspellen dat het onderzoek van prof. dr. G. van den Brink wellicht in andere bewoordingen een herhaling van zetten gaat worden. ‘Wie de geschiedenis niet kent moet haar herhalen. Maar voor wie haar wel kent, is zij een bron van wijsheid om uit te putten en om op voort te bouwen in de context van de eigen tijd’, zo luidt een wijze spreuk.⁵² Of om met de woorden van de koning Salomo te spreken: ‘Er is niets nieuws onder de zon.’ Ook al zien we de dingen ‘in een duistere rede en als door een spiegel’, we hoeven er niet aan te twifelen dat Gods Woord over een schepping in zes dagen spreekt, een historische zondeval, een werkelijk uitgesproken Moederbelofte, een wereldwijde zondvloed en een historische Jezus. Daarom pleit ik ervoor om dicht bij de Bijbel te blijven als het gaat om de oorsprong van de wereld en de mensheid en zijn val in de zonde.

Deze visie is prachtig verwoord in de belijdenisgeschriften en wordt gelukkig nog door veel predikanten van harte onderschreven.⁵³ Laten we vooral ook leren van het verleden. In de afgelopen 150 jaar is het niet gelukt om de theorie van gemeenschappelijke afstamming te combineren met het christelijk geloof zonder dat er gewrongen constructies ontstonden. En daarom blijf ik sceptisch. Laten we theologie en (natuur)wetenschap beoefenen binnen de kaders die Gods Woord ons aanreikt.

Bronnen

✓ Aalders, G., (2013) *Gevecht met de tijd. Hoe de aarde in 4 eeuwen 4 miljard jaar ouder werd* (Soesterberg: Aspekt).

⁵¹ Harinck (1988).

⁵² Sytsema-van Loo (2015).

⁵³ Meerten (2014b).

- ✓ Akers, H., (1979), *Geocentrism, heliocentrism, and Joshua's long day*, Creation Research Society Quarterly 16 (1): 82-83.
- ✓ Asselt, W. J. van, (2005), Adam en Eva als laatkomers. De pre-adamitische speculaties van Isaac La Peyrere (1596-1676), in: H. Goris en S. Hennecke (red.), *Adam en Eva in het paradijs. Actuele visies op man en vrouw uit 2000 jaar christelijke theologie. Utrechtse Studies 7* (Zoetermeer: Meinema), blz. 99-116.
- ✓ Borger, P., (2009) *Terug naar de oorsprong. Of hoe de nieuwe biologie het tijdperk van Darwin beëindigt* (Urk: De Oude Wereld).
- ✓ Brink, G. van den, (2015) *Overweeg geleide evolutie. Afwijzing van resultaten natuurwetenschap onverstandig*, De Waarheidsvriend 103 (16): 6-8.
- ✓ Calvijn, J., (2004) *Verklaring van de Bijbel. Genesis. Uit het Latijn vertaald door ds. S. O. Los* (Kampen: De Groot Goudriaan).
- ✓ Dekker, C., (2009) *Uit wat ik ben en was*, in: C. Dekker (red.), *Geleerd en gelovig. 22 Wetenschappers over hun leven werk en God* (Kampen: Ten Have).
- ✓ Exalto, K., (1973) *Over Adam en Christus 2*, De Waarheidsvriend 61 (17): 7-8.
- ✓ Flipse, A., (2014) *Christelijke wetenschap. Nederlandse rooms-katholieken en gereformeerden over de natuurwetenschap, 1880-1940* (Hilversum: Verloren).
- ✓ Gitt, W., (2006) *In the Beginning was Information. A Scientist Explains the Incredible Design in Nature* (Green Forest: Master Books).
- ✓ Grigg, R., (1997) *Joshua's long day. Did it really happen - and how?*, Creation Ex Nihilo 19 (3): 35-37.
- ✓ Harinck, C., (1988) *De grens van de ketterij*, De Saambinder 66 (25): 3-4.
- ✓ Hoogerduijn, J. E., (2015) *Bijbels wereldbeeld*, Nederlands Dagblad 71 (18.890): 8.
- ✓ Hertog, C. C. den, Prins-van den Bosch, T. W. D., (2015) *Weggevalen uit Gods bedoelingen*. Interview met Gijsbert van den Brink, Kontekstueel 29 (3):14-17.
- ✓ Hofman, H. A., (1988) *De betrekkelijkheid van onze veelkleurige maatschappij*, De Saambinder 66 (17): 4-5.
- ✓ Houtman, C., (1974) *De bemel in het Oude Testament. Een onderzoek naar de voorstellingen van het oude Israël omtrent de kosmos* (Franeker: T. Wever B.V.).
- ✓ Jorink, E., (2002) *Reading the Book of Nature in the Seventeenth-Century Dutch Republic*, in: Berkel, K. van, Vanderjagt, A. (eds.), *The Book of Nature in Early Modern and Modern History* (Leuven: Peeters).
- ✓ Junker, R., Scherer, S., (2010) *Evolutie - het nieuwe studieboek*, (Urk: De Oude Wereld).

- ✓ Kamphuis, J., (1969) Twee slechts gedeeltelijk benutte kansen, *De Reformatie* 45 (3): 23-24.
- ✓ Kerkredactie, (2011) *Theologen, weet wat je zegt rond evolutie. Prof. Marc de Vries bekritiseert uitverkoop*, Reformatorisch Dagblad 41 (187): 2.
- ✓ Klaassen, M., (2015) *De val van Adam*, Reformatorisch Dagblad, Accent 45 (31): 5.
- ✓ Kranendonk, W. B., (2015) *Scheppingsdebat*, Reformatorisch Dagblad 44 (305): 3.
- ✓ Lieburg, F. A. van, (2015) *Stille evolutie*, De Waarheidsvriend 103 (14): 15.
- ✓ Lindeboom, A. M., (1987) *De theologen gingen voorop. Eenvoudig verhaal van de ontmanteling van de Gereformeerde Kerken* (Kampen: Kok).
- ✓ Livingstone, D. N., (1987) *Preadamites: The History of an Idea from Heresy to Orthodoxy*, Scottish Journal of Theology 40 (1): 41-66.
- ✓ Marks II, R. J., Behe, M. J., Dembski, W. A., Gordon, B. L., Sanford, J. C. (ed.), (2013) *Biological Information - New Perspectives* (World Scientific Publishers).
- ✓ Meerten, J. W. van, (2014a) *De evolutietheorie en de Nederlandse Geloofsbelijdenis*. Een reactie op voorstellen in het ND om de evolutietheorie te onderwijzen op catechisatie, verschenen op mijn weblog www.scheppingsmodel.wordpress.com.
- ✓ Meerten, J. W. van, (2014b) *De drie Formulieren van Enigheid en onze oergeschiedenis*, www.scheppingsmodel.wordpress.com.
- ✓ Meerten, J. W. van, (2015) *Neodarwinisme en de Reformatorische Belijdenis*, www.scheppingsmodel.wordpress.com.
- ✓ Mensink, A. J., (2015a) *Wetenschap en geloof - Aanvaarde evolutiebiologie raakt het gezag van de Bijbel*, De Waarheidsvriend 103 (12): 4-6.
- ✓ Mensink, A. J., (2015b) *Ruimte voor tegenstemmen. Evolutietheorie is wetenschappelijk gezien geen gevestigde kennis*, De Waarheidsvriend 103 (18): 4-6.
- ✓ Meyer, S. C., (2010) *Signature in the Cell. DNA Evidence for Intelligent Design* (New York: HarperCollins Publishers).
- ✓ Meyer, S. C., (2013) *Darwin's Doubt. The Explosive Origin of Animal Life and the Case for Intelligent Design* (New York: HarperCollins Publishers).
- ✓ Moerkerken, A., (1988) *De rechtvaardigmaking van eenigheid* (4), De Saambinder 66 (26): 2-3.
- ✓ Mortenson, T., (2004) *The Great Turning Point. The Church's Catastrophic Mistake on Geology - Before Darwin* (Green Forest: Master Books).
- ✓ Ouweneel, W. J., (2015) *De drie-eenheidsleer toch gewoon bijbels*, Sophie 5 (2): 28-29.

- ✓ Paul, M. J., Brink, G. van den, Bette, J.C., (2006) *Studiebijbel Oude Testament. Bijbelcommentaar Jozua | Richteren | Ruth | 1 Samuël* (Veenendaal: Centrum voor Bijbelonderzoek).
- ✓ Paul, M. J., (2010) *Sleutels tot het verstaan van Genesis 1-3*, Theologia Reformata 53 (4): 301-317.
- ✓ ReMine, W. J., (1993) *The Biotic Message. Evolution Versus Message Theory* (St. Paul: St. Paul Science Publishers).
- ✓ Sanford, J. C., (2008) *Genetic Entropy and the Mystery of the Genome. Third Edition* (Waterloo: FSM Publishers).
- ✓ Soderia, V., (2009) *One Small Speck to Man. The Evolution Myth. Second Revised and Expanded Edition* (Malaysia: Bekaam Printers).
- ✓ Spruyt, B. J., (2015), *De Stille en de Storm*, Nederlands Dagblad 71 (18.892): 9.
- ✓ Sytsema-van Loo, H., (2015) *Overvloedige vreugde in Gods nabijheid. Piper en Keller op de schouders van Augustinus*, Onderweg 1 (9): 8-11.
- ✓ Thompson, B., (1991) *Has NASA Discovered a 'Missing Day'?*, Reason and Revelation 11 (5): 17-19.
- ✓ Trip, J., (2015) *Lees en erken de Bijbel als Gods Woord in het scheppingsdebat*, www.werkenaaneeheid.nl.
- ✓ Velikovsky, I., (1975) *Werelden in botsing*. Zesde druk. (Deventer: Uitgeverij Ankh-Hermes B.V.).
- ✓ Vergunst, A., (2005) *De opstanding der doden*, De Saambinder 93 (30): 1-2.
- ✓ Vermij, R., (2002) *The Calvinist Copernicans. The Reception of the New Astronomy in the Dutch Republic, 1575-1750* (Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences).
- ✓ Visser, P. L. D., (2015) *Debat bij de burens*, De Wekker 124 (11): 4-5.
- ✓ Vries, H. de, (2011) *In gesprek met Godzoekers*, Terdege 29 (3): 60-65.
- ✓ Vries, M. J. de, (2011) *God vinden. In gesprek met zoekers. Artios Reeks* (Heerenveen: Groen).
- ✓ Vries, P. de, (2015a) *Schepping of evolutie? Is de verontrusting van ds. Mensink terecht?*, www.drpdvries.blogspot.nl.
- ✓ Vries, P. de, (2015b) *De Schrift alleen: de aard en reikwijdte van het gezag van de Schrift*, www.drpdvries.blogspot.nl.
- ✓ Wells, J., (2011) *The Myth of Junk DNA* (Seattle: Discovery Institute Press).
- ✓ Whiston, W., (1755) *A New Theory of the Earth from its Original to the Consummation of all Things, wherein the Creation of the World in Six Days, the Universal Deluge, and the General Conflagration, as Laid Down in the Holy Scriptures, are Shewn to be Perfectly Agreeable to Reason and Philosophy. With a*

Large Introduction Concerning the Genuine Nature, Style and Extent of the Mosaick History of the Creation. The Sixth Edition, to which is added, an Appendix, containing a New Theory of the Deluge (London: J. Whiston and B. White).

✓ Wood, T. C., (2008) *Animal and Plant Baramins* (Eugene: Wipf and Stock Publishers).

✓ Wood, T. C., (2009) *The truth about evolution*, verschenen op zijn weblog www.toddcwood.blogspot.com.

✓ Wood, T. C., Murray, M. J., (2003) *Understanding the Pattern of Life. Origins and Organization of the Species* (Nashville: Broadman & Holman Publishers).

✓ Zuiddam, B. A., (2014) *Early Church Fathers on Creation, Death and Eschatology*: *Journal of Creation* 28 (1): 60-67.

Bewerking: Uitgeverij Maatkamp